

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Margaret Meadová
Markéta Šebestíková

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Bakalářská práce

Margaret Meadová

Markéta Šebestíková

Vedoucí práce:

Prof. RNDr. Ivo Budil, Ph.D., DSc.

Katedra historie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

.....

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce Prof. RNDr. Ivu Budilovi, Ph.D., DSc. za metodické vedení, cenné rady a odbornou pomoc při psaní této práce.

Obsah

1	ÚVOD	1
2	POČÁTKY MARGARET MEADOVÉ (1901-1978)	3
2.1	Dětství a mládí.....	3
2.2	Studentská léta.....	4
2.3	Počátky studia antropologie a vliv Franze Boase.....	5
3	OBDOBÍ TERÉNNÍCH VÝZKUMŮ V LETECH 1925-1939	9
3.1	Samoa (1925-1926).....	9
3.2	Ostrov Manus (1928-1929).....	13
3.3	Nebraska (1930).....	14
3.4	Nová Guinea (1931-1933)	15
3.5	Bali (1936-1938, 1939)	18
4	TVŮRČÍ ČINNOST V LETECH 1939-1948	20
4.1	Období druhé světové války	20
4.2	Komparativní studia v poválečných letech	23
5	TVŮRČÍ ČINNOST V 50. A 60. LETECH	25
5.1	Padesátá léta.....	25
5.2	Šedesátá léta.....	27
6	TVŮRČÍ ČINNOST V 70. LETECH	28
7	ANTROPOLOGICKÁ KONTROVERZE DEREK FREEMAN A MARGARET MEADOVÁ	30
7.1	Derek Freeman (1916-2001).....	31
7.2	Terénní výzkum na Samoju (1940-1943)	31
7.3	Margaret Meadová a Samoa: Zrození a zánik antropologického mýtu (1983).....	32
8	ZÁVĚR.....	37

9	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	39
9.1	Literatura	39
9.2	Internetové zdroje	43
10	RESUMÉ	45
11	PŘÍLOHY	46

1 ÚVOD

Tématem mé bakalářské práce je kritické zhodnocení života a díla Margaret Meadové. Tato obhájkyně kulturního determinismu byla ve své době pravěpodobně nejznámější antropoložkou na světě, díky níž se dostala kulturní antropologie do popředí veřejného zájmu. Svou celoživotní prací, kterou převážně soustředila na studium vztahů mezi osobností a kulturou, výrazně přispěla k formování moderní psychologické antropologie.

Cílem mé práce je shrnout základní údaje týkající se osobnosti Margaret Meadové a pokusit se nastítnit, jak a pod jakým vlivem se formovala její kariéra jakožto antropoložky. Dále bych se podrobněji chtěla soustředit na její průkopnické terénní výzkumy, z nichž vzešlo dílo *Dospívání na Samoji (Coming of Age in Samoa)*, patřící podle mého názoru k nejatraktivnějším a zároveň k nejspornějším dílům kulturní antropologie, které vyvolalo řadu kritických polemik, z nichž nejdůraznější vedl Derek Freeman.

V první kapitole blíže přibližuji počátky Margaret Meadové, které zahrnují dětství, mládí a studentská léta, kdy začala svůj zájem soustředit na obor antropologie, pod vedením Franze Boase.

Ve druhé kapitole se věnuji pěti velkým terénním výzkumům, které Margaret Meadová prováděla v letech 1925 až 1939 na Samoji, ostrově Manus, v Nebrasce, na Nové Guineji a na Bali, z nichž vzešla její nejznámější díla a díky nimž vstoupila do širšího podvědomí.

Čtvrtá kapitola se soustřeďuje na její tvůrčí činnost mezi léty 1939 a 1948, které zahrnují jak období druhé světové války, tak poválečná léta. Margaret Meadová se v tomto období snažila prakticky uplatňovat své teoretické znalosti z psychologie a antropologie a to zejména svými komparativními studii v poválečných letech.

V páté kapitole se zabývám činností Margaret Meadové v 50. a 60. letech, kdy působila také jako prezidentka řady organizací, současně přednášela na několika univerzitách a podnikla opětovný výzkum na ostrově Manus a Nové Guineji.

Následující kapitola popisuje závěrečnou fázi života Margaret Meadové, v níž pokračovala v antropologickém výzkumu a kdy uveřejnila svoji autobiografii *Blackberry Winter*.

V poslední sedmé kapitole jsem se pokusila blíže nastínit polemiku, která se rozpoutala po vydání kritické studie Dereka Freemana *Margaret Meadová a Samoa: Zrození a zánik antropologického mýtu* v roce 1982.

2 POČÁTKY MARGARET MEADOVÉ (1901-1978)

2.1 Dětství a mládí

Margaret Meadová se narodila 16. prosince roku 1901 ve Filadelfii do středostavovské rodiny jakožto první dítě. Oba rodiče Emily Fogg Meadová a Edward Sherwood Mead byli výrazně intelektuálně zaměřeni. Edward byl profesorem ekonomie na Pensylvánské univerzitě a kvůli jeho akademické práci po celých Spojených státech, kde pomáhal zakládat univerzitní pobočky, se rodina musela často stěhovat. Sama Margaret Meadová později spočítala, že žila až v šedesáti různých domech. Časté stěhování jí umožnilo seznámit se s nejrůznějšími lidmi. Na jakémkoli novém místě je Margaret Meadová pozorně pozorovala a přemýšlela o jejich životech a osudech. Margaretina matka Emily Fogg Meadová vystudovala sociologii a působila jako učitelka. Jak Margaret později o matce poznamenala, „*práce byla pro ni vším*“. (Howard 1984: 21-23; Saunders 1987: 1-2) Emily se také aktivně účastnila bojů za občanská práva a volební právo pro ženy. (Budil 2003: 242)

Již od časného mládí byla pro Margaret vzorem její babička Martha Ramsey Meadová, po které pravděpodobně zdědila pevný a silný charakter. Roku 1902 se Meadovým narodil syn Richard, poté dcera Katherine, která ale záhy zemřela, následovala Elizabeth a Priscilla. Výuka probíhala doma pod dohledem Meadových až do Margaretiných jedenácti let a děti byly též vychovávány k mnoha rukodělným činnostem.

Po absolvování soukromé školy v Buckinghamu, nastoupila v období konce první světové války na veřejnou střední školu ve městě Doylestown. (Saunders 1987: 10) Zde vytvořila soubor manifestů, které vyzvedávaly důležitost takových témat, jako je internacionalismus, ženská otázka a náboženství. Těmito tématy se zabývala po celý život. V článku „*The War in Posters*“ poznamenala Margaret: „*Vzestup skepticismu, ateismu a agnosticizmu způsobil zážitek z války*“ (Howard 1984: 34)

Během následujících let zkoušela psát novely a krátké hry a založila školní magazín.

Přestože ani jeden z jejích rodičů nebyl nábožensky založen, účastnila se se svými přáteli a sousedy bohoslužeb Episkopální církve¹. Přála si být pokřtěna, a proto si za své kmotry vybrala Isobel Lordovou, rodinnou přítelkyni, a slečnu Lucii, dceru faráře episkopálního kostela.

2.2 Studentská léta

V roce 1917 se Margaret Meadová potkala s Lutherem Cressmanem, se kterým se později zasnoubila. (Saunders 1987: 10-14) Margaret doufala, že bude studovat jako její matka na *Wellesley College*, nicméně kvůli neúspěšnému podnikání otce, se na čas dostali do finančních potíží a tuto univerzitu si nemohla dovolit. Roku 1919 nastoupila na přání svého otce na *DePauw University*, jež se nacházela v malém městě Greencastle. Margaret Meadová do zdejšího kolektivu moc nezapadala. Byla středem pozornosti kvůli svému osobitému stylu odívání a východnímu akcentu. Nebyla nikdy zvána k připojení se do zdejšího dívčího klubu. Margaret byla proto mimo veškerého dění společenského života na univerzitě. Později prohlásila, že to bylo jediné období, kdy zažila skutečnou diskriminaci, protože byla jiná než ostatní. Další problém pro ni představovala koedukace, jež nebyla v rodině Meadových upřednostňována. Roger Mead, který nevěřil v koedukaci, se domníval, že bystré dívky mohou být o krok napřed před chlapci, a tak Margaret roku 1920 povolil přestup na *Barnard College*, ženskou vysokou školu v New Yorku, která byla součástí Kolumbijské univerzity. Zde, v době optimismu vládnoucího po konci války a intelektuálního rozmachu, našla některé své celoživotní přátele.

¹ Episkopální církev v USA je součástí celosvětového anglikánského společenství církví. Patří k nejstarším protestantským církvím na území Spojených států amerických. (<http://www.episcopalchurch.org/page/i-am-episcopalian> [13.4.2013])

Na Barnardské univerzitě Margaret Meadová pokračovala ve studiu anglického jazyka a zvažovala, jaké další možnosti se jí nabízejí na její životní dráze. Rozhodla se zvolit si povolání vědce, ke kterému cítila, že má největší předpoklady: „*Chtěla jsem být užitečná. Zdalo se mi, a stále zdá, že věda je činnost, která nabízí prostor pro lidi různých úrovní a různých nadání. Je to věda, kde každý jednatel, při hledání svých možností, může znamenat skutečný přínos, proto jsem se rozhodla pro jednu ze společenských věd. Problém ale byl, které dát přednost?*“ Takto popisovala Margaret Meadová své rozhodování (Mead 1972: 111) Její první volba padla na psychologii, jejíž výběr byl podnícen velkým zájmem o lidi již od raného dětství.

Při studiu také navázala blízký vztah s Ruth Fulton Benedictovou (1887-1948), o patnáct let starší, jejíž zápal pro antropologii byl tak výrazný, že ovlivnil Margaret Meadovou po celý zbytek života. (Howard 1984: 37-50; Saunders 1987: 15-19) Ruth Benedictová se později zařadila mezi nejvýznamnější představitelky amerického konfiguracionismu². Od roku 1921 se věnovala systematickému studiu antropologie pod vedením Franze Boase. (Soukup 1994: 101) Při psaní své doktorské disertační práci hledala spolupracovníka, jímž se stala právě Margaret Meadová.

2.3 Počátky studia antropologie a vliv Franze Boase

Ve 20. letech 19. století představovala antropologie na *Barnard College* velmi lákavou oblast studia pro mnoho studentů, včetně Margaret Meadové. Tento obor se jevil jako poutavý způsob objasnění nejednoznačností a rozporů světa, který (jak později Meadová napsala), se zmítal mezi argumenty 19. století, které byly údajně založeny na etnocentrické nadřazenosti izolacionismu, viktoriánství a xenofobii a mezi

² Americký konfiguracionismus je znám zejména díky Ruth Benedictové, jež ve své knize *Vzory kultury* (1934) hovořila o analogii mezi povahou kultur a povahou lidských osobností. Důraz byl kladen zejména na analýzu hodnot a na etnopsychologii. Kultura byla definována jako naučitelná konfigurace hodnot a norem, jež určují sociální chování. (Budil 2003: 180)

novými směry vycházejícími například z Freuda a Marxe. Kurz, do kterého se Margaret přihlásila, byl veden legendárním zakladatelem nového směru americké antropologie Franzem Boasem. (Howard 1984: 52)

Franz Boas (1858-1942) byl antropolog německého původu, který emigroval do Spojených států. Narodil se roku 1858 v Mindenu ve Vestfálsku. V roce 1877 nastupuje na univerzitu v Heidelbergu, později studuje v Bonnu a Kielu, kde v roce 1881 získal doktorský titul. Ve své disertační práci se zabýval problematikou barev vody. Navzdory jeho původním zájmům o matematiku, fyziku a geografii ho profesor Theobald Fischer nasměroval k zájmům o historické a etnografické aspekty geografie. Roku 1883 se Franz Boas zúčastnil expedice do Baffinovy země³. Jeho původní zájem soustředit se na geografické výzkumy, byl nahrazen zájmem o studium eskymácké kultury. Mezi zdejšími *Inuity* se soustřeďoval zejména na otázku, zda přírodní podmínky determinují způsob jejich života. Došel k závěru, že tomu tak nebylo a že skupiny *Eskymáků* dokázaly odlišným způsobem využívat obdobné přírodního prostředí. Shrnující publikace *The Central Eskimo* vyšla roku 1888. V roce 1884 se vrátil do Německa a přijal místo v *Královském etnografickém muzeu (The Königliches Museum für Völkerkunde)*, ale roku 1887 se vrátil do Spojených států, kde se stal asistentem redaktora v *Science*. Představitelé *Britské asociace pro rozvoj vědy (British Association for the Advancement of Science)* nabídli Franzu Boasovi, aby provedl sběr etnografických dat na severozápadním pobřeží Ameriky. Zde studoval indiánská společenství Tlingitů, Cimšjanů, *Bellakulů*, aj. Svůj zájem soustředil především na *Kwakiutly*. Zajímal se zejména o jejich mytologii, jazyk, umění a folklór. V těchto terénních výzkumů vzešly knihy jako *Sociální organizace a tajné spolky indiánů Kwakiutl (The Social Organization and Secret Societies of the Kwakiutl Indians, 1897)* a *Mytologie Cimšjanů (Tsimshian Mythology, 1916)*. (Lowie 1947: 303-315)

³ Baffinova země se nachází v severozápadní arktické oblasti v Kanadě. (Budil 2003: 174)

Působil na *Clark University*, byl rovněž asistentem Světové výstavy v Chicagu a roku 1895 se Franz Boas stal kurátorem v *Americkém muzeu přírodní historie (American Museum of Natural History)*. O tři roky později modernizoval časopis *American Anthropologist*. Franz Boas byl jedním ze zakladatelů *Americké antropologické společnosti (American Anthropological Association)*. Roku 1889 působil na Kolumbijské univerzitě jakožto asistent fyzické antropologie a stál u zrodu zdejší katedry antropologie. Položil základy soudobému pojetí antropologie, mezi její základní dva pilíře zařadil fyzickou a kulturní antropologii, mezi níž řadil subdisciplíny – lingvistickou antropologii a archeologii. Výrazný vliv na antropologii měl i prostřednictvím svých žáků, jakými byli například E. Sapir, L. Kroeber, R. Benedictová, M. Meadová a další. (Budil 2003: 177-179; Soukup 1994: 62-63)

Z prací Franze Boase a jeho studentů vzešla v období na počátku 20. století řada protievolucionisticky zaměřených děl. Odmítal evolucionistickou klasifikaci, která nahlížela na zkoumaný předmět dle typologických kritérií, které se zakládaly na hypotetické vývojové kauzalitě, zdůrazňoval, že klasifikace nemůže být vysvětlením. (Budil 2003: 177; Murphy 2004: 198)

Koncepce kulturního relativismu představovala odezvu na etnocentrismus⁴ evolučního hlediska, dle které jsou hodnoty, normy a ideje smysluplné jen v kontextu dané kultury.

Franz Boas byl odpůrcem myšlenky, že jednotlivé společnosti představují různá stádia jednotné evoluce lidstva. Prosazoval historický partikularismus, dle kterého všechny společnosti a kultury mají svou vlastní jedinečnou historii.

⁴ Etnocentrismus se zakládá na hodnocení cizích kultur na základě měřítko, jež bylo přeneseno z naší vlastní kultury. (Budil 2003:39)

Boas též hovořil o vztahu mezi člověkem a kulturou jako o kulturním determinismu, dle něj kultura formuje člověka. (Eriksen 2008: 26-27; Soukup 1994: 66-68)

Franz Boas zemřel roku 1942. Stal se nejvýznamnějším představitelem americké kulturní antropologie na počátku 20. století. Jeho úsilí, aby se do terénních výzkumů promítly koncepce kulturního relativismu, historického partikularismu a kulturnímu determinismu se mu podařilo.

Franz Boas svými přednáškami a názory Margaret Meadovou hluboce zaujal a oslovil, a tak se zapsala na všechny jeho kurzy. „*Byl největší myslitel, se kterým jsem se kdy setkala,*“ prohlásila později na jeho adresu. (Saunders 1987: 21)

Roku 1923 se Margaret Meadová provdala za Luthera Cressmana, jenž se později stal významným archeologem, a přestěhovali se do New Yorku. V témže roce dokončila magisterskou práci z psychologie, která byla založená na výzkumu inspirovaným matčinými sociologickými studii mezi italskými imigrantskými komunitami.

Po ukončení studia psychologie se věnovala soustavnému studiu antropologie pod vedením Franze Boase. Margaret Meadová se zprvu zaměřila na srovnávací vědeckou studii zabývající se tetováním Polynésanů. Práci na toto téma uveřejnila v roce 1924 na shromáždění *Britské asociace pro povýšení vědy (British Association for the Advancement of Science)* v Torontu. Zde se také setkala s Edwardem Sapirem (1884-1935), přítelem Ruth Benedictové, který byl známý lingvista a antropolog. Margaret v něm našla někoho, s kým mohla diskutovat na nejrůznější témata, která ji zajímala, například proč se kultury od sebe odlišují, zda záleží více na dědičnosti či životním prostředí, přírodě nebo výchově. Odpovědi založené na rasovém původu, geografických faktorech a dosaženém evolučním stádiu se jí zdály být

překonané. Později s ním měla důvěrný intimní vztah. (Howard 1984: 60-67)

Rozhodující mezník v kariéře Margaret Meadové znamenal rok 1925, kdy dokončovala postgraduální studia a začala psát disertační práci na téma *Otázka kulturní stability v Polynésii (An Inquiry into the Question of Cultural Stability in Polynesia, 1928)*. (Métraux 1980: 265) Teoretici zastávají názor, že některé prvky kultury jsou stabilnější a spolehlivější jakožto indikátory historického vývoje daného společenství. Takovýmto prvkem může být například tetování. Polynésané se tetují dle různorodých návrhů, technik, náboženství a sociálních rituálů. Margaret Meadová se ve své práci věnovala otázkám týkajícím se tetování v pěti různých kulturách a to u *Havajců, Maorů, Samoanů, Tahitánů a Markézanů*. Očekávala, že k dokončení projektu, potřebuje splnit další úkol, provést komparaci na základě systematické literární rešerše. Franz Boas ale přišel s myšlenkou odložit toto srovnávání stranou a pokusit se spíše zaměřit na problematiku dospívání, což byla důležitá součást jeho teoretické snahy obhájit přístupy sociálního determinismu při objasňování vývoje lidské osobnosti.

3 OBDOBÍ TERÉNNÍCH VÝZKUMŮ V LETECH 1925-1939

3.1 Samoa (1925-1926)

Pro získání absolventského titulu z antropologie bylo žádoucí, aby se Margaret Meadová zaměřila na terénní práci. Franz Boas nejprve chtěl, aby Margaret zůstala ve Spojených státech a studovala indiány, tento výzkum se jí ale zdál příliš frekventovaný. Zaujalo ji vzdálené polynéské souostroví Tuamotu, ležící v jižním Tichomoří. Boas ale toto místo považoval za příliš nedostupné. Margaret tedy napadlo uskutečnit terénní výzkum Západní Samoju v jižním Tichomoří. Za finančního příspěvku *Národní výzkumné rady (National Research Council)* se mohla Meadová do zmíněné oblasti vypravit. Franz Boas nasměroval její zájem na téma týkající se problematiky dospívajících dívek. Chtěl, aby se

Margaret zaměřila na to, zda se dospívající z celého světa potýkali s tytéž problémy, nebo zda se chovají odlišně v závislosti na různých sociálních prostředích.

V tomto období byli antropologové v rozepři, někteří si mysleli, že lidské chování je dědičné a lidé se rodí s mnoha důležitými rozdílnostmi, které se nemění. Do této rozepře lze zařadit i spor Madisona Granta vůči Franci Boasovi. Madison Grant (1865-1937) byl zastáncem rasové teorie a bojoval za omezení vstupu imigrantů na území Spojených států.⁵ Svými pracemi přispíval k eugenice⁶, která se v době jeho působení výrazně rozvíjela. Roku 1918 založil Galtonovu⁷ společnost, která měla potvrdit prvenství biologického determinismu na úkor kulturního determinismu zastávajícího Boasem. Franz Boas vyzýval své studenty k polemice s rasistickou teorií eugenické společnosti. Boas své studenty nabádal a podporoval ve sběru etnografických dat, které byly zapotřebí k boji proti eugenickým teoriím Madisona Granta a jeho stoupencům. V oboru antropologie v dalších desetiletích biologický determinismus ustoupil před ideou kultury jakožto hlavním faktorem utvářejícím lidskou povahu, od sedmdesátých let dvacátého století nicméně mnohé argumenty biologických deterministů rehabilitovala sociologie a později evoluční psychologie. (Spiro 2002: 35-48)

Franz Boas doufal, že Margaret Meadová tímto terénním výzkumem bude schopna prokázat, pravdivost jeho tvrzení. Margaret očekávala, že to, co se na Samoju naučí, přispěje k etnologickým informacím týkající se žen z méně komplexní kultury. Vzhledem k nedostatku žen mezi etnology, nebyla doposud udělána žádná

⁵ <http://www.amren.com/ar/1997/12/> [Navštíveno 14.4.2013]

⁶ Eugenika je směr genetiky usilující o zlepšení dědičných vlastností člověka řízenou cestou spočívající ve zmnožení „kladných“ a redukci „záporných“ vloh člověka. (Malina a kol. 2009: 1143)

⁷ Francis Galton (1822-1911) vytvořil základy eugeniky, na jejíž základě prosazoval systematické zdokonalování lidského druhu. (Tamtéž 2009: 1284-1285)

etnologická práce mezi ženami jako takovými a takovýto výzkum by nabídl obzvláště bohaté pole pro studium ženských reakcí a participace ve skupině dané kultury.

Osmiměsíčním pobytem na souostroví Samoa započala Margaret Meadová svoji první sérii terénních antropologických bádání. Souostroví Samoa se nachází v jihozápadní části Tichého oceánu. Margaretin pobyt začal na ostrově Tutuila v přístavním a hlavním městě Pago Pago. Svůj prvotní zájem soustředila na studium samojské geografie, nejdůležitější ale byla znalost samojského jazyka. Margaret se učila samojštinu po šest týdnů zcela bez tlumočnicka. Její znalost samojštiny se později stala předmětem ostrých sporů. (Howard 1984: 60-79)

Nyní se mohla Margaret vydat na vědeckou výpravu, jež měla za úkol obhájit názor, že kultura má rozhodující význam v procesu socializace⁸ a enkulturace⁹. (Soukup 1994: 121) Rozhodla se vydat se na blízký ostrov Ta'u, který patří do skupiny ostrovů Manu'a. V korespondenci s Boasem Margaret vysvětluje svůj výběr: „*je to jediný ostrov s vesnicemi, kde se nachází dostatek dospívajících (...).*“ (Mead 1973: 1-8) Po dobu svého výzkumu žila Margaret Meadová v domě jediné americké rodiny na ostrově, jež měla lékařskou stanici nedaleko tří samoanských vesnic, kde mohla provádět terénní výzkum. O mnoho let později byla vystavena velké kritice, proč se neusídlila v jedné z těchto nativních vesnic. Margaret Meadová na to argumentovala, že by zde nenalezla dostatek soukromí.

Terénní výzkum byl soustředěn na tři sousední vesnice čítající asi tisíc lidí, z nichž si Margaret vybrala 58 informátorek ve věku mezi sedmi až dvaceti lety. Detailní pozorování směřovala na adolescentní dívky, u nichž ji zajímala především psychika a chování. Pozorovala jejich

⁸ Socializace je proces, jímž se lidé začleňují do systému společenských vztahů. (Soukup 2000: 204)

⁹ Enkulturation představuje proces začleňování jedince do kultury osvojením si artefaktů, sociokulturních regulativů a idejí, jež jsou sdílené členy dané společnosti. (Tamtéž 2000: 201)

každodenní činnosti a poslouchala jejich výpovědi. Zaměřovala svoji pozornost na způsoby výchovy, změny v chování a prožívání v různých fázích života dívek, participaci ve společnosti, sexuální zkušenosti, konfliktní situace a mnohé další aspekty v jejich životech. Po devíti měsících strávených terénním výzkumem se v červnu roku 1926 Margaret Meadová vrací domů. Výsledkem tohoto terénního výzkumu byly dvě publikace, monografie *Sociální organizace Manu'a (Social Organization of Manu'a, 1930)* a fenomenálně úspěšná (později také nejkontroverznější a nejdiskutovanější) publikace, díky níž se Margaret Meadová stala nejznámější antropoložkou na světě *Dospívání na Samoji (Coming of Age in Samoa, 1928)*. (Howard 1984: 80-89; Mead 1973; Soukup 1994: 120-122) Touto monografií chtěla Margaret Meadová zpochybnit zažitou představu, že období dospívání, tak jak ho formuje Západní společnost, je etapou stresu a napětí. Na místo toho dospěla k názoru, že dospívání může být volnější, jednodušší a méně komplikovanější. Jak sama poznamenala, její výzkum měl přispět ke znalostem o tom, do jaké míry závisí lidský charakter, schopnosti a blahobyt mladých lidí na tom, co se naučí a na sociálním uspořádání společnosti, ve které se narodili a byli vychováváni. Domnívala se, že bezstarostnost samojské mládeže, na rozdíl od stresu zatížených dospívajících na Západě či v Americe, souvisí se sociokulturním prostředím na Samoji. Tím podle svého mínění potvrdila Boasovu hypotézu, že lidská psychika je determinována kulturními aspekty. Díky monografii *Dospívání na Samoji* se na dlouhá léta dostaly do popředí teorie kulturního determinismu v americké kulturní antropologii. (Mead 1973; Soukup 1994) V nadcházejících letech bylo dílo a Margaretina práce na Samoji podrobena velké kritice z řad vědců, z nichž se nejhlasitěji projevil Derek Freeman zejména svou kritickou publikací *Margaret Meadová a Samoa: Vzestup a pád antropologického mýtu. (Margaret Mead and Samoa: The Making and Unmaking of an Anthropological Myth, 1983)* (Howard 1984), ve které, na základě svého vlastního terénního výzkumu na Samoji, zpochybnil Margaretiny závěry o

harmonickém a bezstarostném dospívání dívek a nekonfliktní svobodné společnosti, na místo které našel společnost silně traumatizovanou, plnou agresivity.

Podrobněji bych se dílem *Dospívání na Samoju* a následnou antropologickou kauzou chtěla zabývat v pozdějších kapitolách.

3.2 Ostrov Manus (1928-1929)

Během cesty z ostrova Samoa do Evropy, kde se Margaret Meadová plánovala připojit ke svému manželovi Lutheru Cressmanovi, se setkala s *Reo Fortunem* (1903-1979) mladým Novozélandčanem, jenž byl na cestě do Cambridge kvůli studiu psychologie. Margaret jím byla okouzlena. V říjnu roku 1928 se vzali. (Johnson 1973: 70) Margaret Meadová přijala nabídku pracovat v *Americkém muzeu přírodní historie* (*American Museum of Natural History*). Mimoto vyučovala ještě na Kolumbijské univerzitě.

V roce 1928 Margaret Meadová obdržela další grant od *Národní výzkumné rady* (*National Research Council*) na již v pořadí její druhý terénní výzkum na ostrov Manus, jenž je součástí Admirálních ostrovů nacházející se severně od Nové Guineje v jižním Tichém oceánu. Na tuto výpravu se vydává společně se svým druhým manželem Reo Fortunem, jenž chtěl navázat na jeho předešlý výzkum z ostrova Dobu, zabývající se primitivním náboženstvím. Soustředil tedy své studium na nepředvídatelné aspekty lidského života – náboženství a morálku. Po návratu toto téma zpracoval ve své publikaci *Manuské náboženství* (*Manus Religion*, 1935). Margaret Meadová zde chtěla pokračovat ve studiích, které započala na Samoju, a tak se soustředila na myšlení dětí méně komplexní společnosti. Téma myšlení dětí přírodních národů ji zajímalo již od počátku přátelství s Edwardem Sapirem. Představila mu publikaci *Růst mysli: Úvod do dětské psychologie* (*The Growth of the Mind: An Introduction to Child Psychology*), jež byla publikována již v roce 1924 vlivným psychologem své doby Kurtem Koffkou (1886-1941)

(Howard 1984: 106-121) V této publikaci Koffka hovoří o tom, že jediné vlastnosti, které jsou důležité ve světě lidí z méně komplexních společností, jsou obecně odlišné od těch, jež jsou důležité v našem vlastním světě. Tento rozdíl je patrný u jejich kreseb a jejich vztahu k realitě. (Tamtéž 1984: 120) Výkresový papír se tedy stal nezbytnou pomůckou při terénním výzkumu na ostrově Manus. Oba se usídlili ve vesnici Peri. Místní lidé však nebyli tak pohostinní jako na Samoji. O zdejších dětech Margaret poznamenala, že přestože nedostávaly žádné domácí úkoly ani nebyly nikdy opravovány, vyrůstaly jako uzavřené a konkurenceschopné tak jako byli jejich rodiče.¹⁰

Margaret Meadová nashromáždila množství materiálu a poznatků, které po návratu do Spojených států publikovala ve své knize *Vyrůstání na Nové Guineji (Growing Up in New Guinea, 1930)* Ve svém díle doložila zejména důležitost technik socializace a výchovy pro dozrávání a utváření osobnosti. (Mead 1975) Další publikaci z této terénní výpravy *Příbuzenské vazby na Admirální ostrovech (Kinship in the Admiralty Islands)* vydala roku 1934 jakožto technickou monografii pro své kolegy.¹¹

3.3 Nebraska (1930)

V roce 1929 dosáhla Margaret Meadová titulu doktor filozofie z oboru antropologie a dále se věnovala publikační činnosti. V létě roku 1930 se společně s Reo Fortunem vydává na tříměsíční terénní výzkum mezi indiány *Omaha* v Nebrasce. Margaret se zde zaměřovala na ženy a Reo Fortune na vize mužů. Margaret popisovala jejich terénní výzkum své přítelkyni Ruth Benedictové jako velmi komplikovanou složitou práci s informátory, které vylíčila jako lhostejné, neochotné a vyděšené. Během pobytu shromažďovali materiály pro svá další díla.

Roku 1932 publikuje Reo Fortune svou monografii *Omažské tajné společnosti (Omaha Secret Societies)*, téhož roku vychází i dílo Margaret

¹⁰ <http://www.loc.gov/exhibits/mead/mead-preview.html> [Navštíveno 8.4.2013]

¹¹ Tamtéž.

Meadové *Měnicí se kultura indianského kmene (The Changing Culture of an Indian Tribe)*. (Howard 1984: 133-139; Johnson 1973: 70)

3.4 Nová Guinea (1931-1933)

Díky finančnímu grantu *Rady pro výzkum ve společenských vědách (Social Science Research Council)* a za přispění *Antropologického a archeologického fondu (Anthropological and Archaeological Fund)* se Margaret Meadová společně s Reo Fortunem vydává na další terénní výzkum na Novou Guineu. Z této výpravy vzešla roku 1935 publikace, jež se může směle řadit k jejím nejvýznamnějším, *Pohlaví a temperament u tří primitivních společností (Sex and Temperament in Three Primitive Societies)*. Hlavním předmětem rozsáhlého výzkumu bylo zaměření se na společenské podmínky mužů a žen, přičemž si kladla za cíl objasnit rozdíly mezi těmito dvěma pohlavími. Zároveň se snažila najít odpověď na otázku, jak moc je odlišný temperament u mužů a žen vrozený a jakou roli zde hraje kulturní podmíněnost. Svůj terénní výzkum soustředila na tři primitivní společnosti na Nové Guineji – *Arapešové, Mundugumorové a Čambuliové*, jež důkladně studovala a pozorovala, aby následně předložila rozbor různých typů ženských a mužských rolí u těchto společností. (Mead 2010)

První terénní výzkum byl směřován do horské oblasti, kterou obývala společnost *Arapešů*. Mezi Arapeši Margaret nenalezla žádné rozdílnosti v psychice žen či mužů. Ženy i muži byli nápomocní a senzitivní k potřebám druhých, přizpůsobivost v zájmu celé společnosti jim přinášela uspokojení. Oba rodiče pečovali o potomky s velkým citem a ponechávali jim relativní volnost. Příslušníci této společnosti se nepotřebovali vymezovat vůči druhému pohlaví, pokud jde o zdůrazňování femininity a maskulinity. Tyto kategorie v jejich kultuře neexistovaly. Výchova obou pohlaví upřednostňovala ty vlastnosti, jež jsou v euro-americké civilizaci pokládány za typicky ženské tj. senzitivnost, emotivnost, mírnost a další.

Další společností, kterou chtěli důkladně prostudovat, byli *Mundugumorové*. Výběr této společnosti byl podmíněn jeho přístupností po řece Yuat a také tím, že pravděpodobně nebyla kulturně ani jazykově ovlivněná. Mundugumorové byli protikladem Arapešů. Propadali náhlým záchvatům vzteku. Stejná pohlaví se zmítala v neustálém nepřátelství mezi sebou. Svým potomkům předávali takové kulturní vzory, jež lze označit za agresivní. Ty se projevovaly zejména v mezilidských vztazích. Děti získávaly výchovou velmi špatné vztahy k rodičům, byly před nimi bázlivé a nedůvěřivé. Synové byli poštváváni proti otcům a dcery proti matkám. U Mundugumurů se tak jako u Arapešů nerozlišovalo mezi psychikou žen či mužů. Na rozdíl od Arapešů výchova preferovala vlastnosti, které jsou v euro-americké společnosti považovány za typicky mužské tj. bojovnost, soutěživost, agrese, žárlivost a další. Na rozdíl od Margaret Meadové, která si tuto společnost díky agresivním projevům, příliš neoblíbila, Reo Fortune jimi byl fascinován. (Budil 2003: 244; Mead 2010: 50:240)

Během pobytu mezi Mundugumory se Margaret Meadová a Reo Fortune začali od sebe vzdalovat. Vzájemně se netolerovali a během práce vedli mezi sebou značné spory. Přesto se ale vydali hledat třetí společnost v oblasti řeky Sepik, kde by mohly provést další terénní výzkum. Zde našli společnost *Čambuli* a zároveň se střetli s mladým anglickým antropologem Gregory Batesonem (1904-1980), který prováděl výzkum u sousední společnosti *latmul*. Po zbytek terénního výzkumu jim byl Gregory Bateson nápomocen a vzájemně spolupracovali. V roce 1933, kdy byl jejich terénní výzkum u konce, již bylo jasné, že Margaret a Gregory Bateson v sobě našli zalíbení a později roku 1936 se Margaret po třetí vdala. (Johnson 1973: 71; Saunders 1987: 39-40)

Třetí společnost *Čambuli* se vyznačovala velkým citem pro umění. Navzdory patriarchální formě ve formální sféře, zde téměř vše řídily ženy. Dominance žen je mnohem zřetelnější než dominance mužů. Společnost *Čambuliů* na rozdíl od dvou výše zmíněných rozlišovala mezi psychikou

ženy a muže. Role obou pohlaví byly ale z hlediska euro-americké společnosti obrácené – ženy byly dominantní, měly na starosti obchod, obstarávaly potravu zejména rybolovem, byly nezávislé, rozhodné a pohotové, pokládaly muže za slabší pohlaví. Oproti nim byli muži více senzitivní, věnovaly se kresbě a zvláštní pozornost soustředili na péči o svůj zevnějšek. S tím souvisí i výroba masek a šatů na ceremonie. (Mead 2010: 250-280, Saunders 1987: 40)

Margaret Meadová se snažila soustředit na otázku individuálního temperamentu ve vztahu k pohlavním a kulturním rozdílnostem. Své závěry shrnuje jak v již výše zmíněné publikaci, tak v mnohem později vydaném díle *Mužství a Ženství (Male and Female, 1949)*, kde hovořila o tom, že vrozené povahové sklony sice existují, nýbrž jsou modifikované kulturními vzory stanovené zvlášť pro muže a ženy. (Johnson 1973: 71) Na základě ideje kulturního determinismu, kterou přijala od svého učitele Franze Boase, dospěla k závěru, že charakteristické mužské a ženské vlastnosti nelze chápat jako aspekty, jež výhradně souvisí s pohlavím. Do názorů Margaret Meadové se výrazně promítala teorie kulturního relativismu. Zdůrazňovala, že vzory chování, které souvisí s ženskou nebo mužskou rolí, musí být vždy studovány v kontextu norem a hodnot té kultury, ze které dané vzory chování vzešly.

Knihou *Pohlaví a temperament u tří primitivních společností* taktéž přispěla k feministickému hnutí. Vliv byl promítnut zejména ve druhé fázi vývoje feministické antropologie v USA (1920-1980), kdy došlo k rozdělení biologického a sociálního pohlaví jakožto popisných kategorií. Vedle Margaret Meadové reprezentovaly druhou vlnu feministické antropologie též Sherry Ortnerová, Louise Lamphereová, Jane Collierová a další. Všechny tyto představitelky spojovala zejména snaha o odstranění výlučně androcentrického¹² přístupu ke studiu člověka a

¹² Androcentrismus je koncepce vyjadřující skutečnost, že v dané společnosti je na symbolické rovině maskulinita chápána jako dominantní feminita a jako norma, od níž je feminita odvozena. (Malina a kol. 2009: 111)

kultury s cílem nastavit komplexnější perspektivu na dané téma. (Soukup 2012: 39)

V průběhu 30. let někteří kritikové zpochybnili Margaretinu práci na Nové Guineji. Zdůrazňovali především to, že její terénní výzkumy poskytly příliš ideální vzorec a Margaret našla právě to, co hledala. Margaret Meadová tomu oponovala, že výběr společností byl čistě náhodný, ačkoliv se mohl jevit jakkoliv modelově. Dále jí byla vytýkána absence systematického postupu bez vymezení pojmů a volba vyprávěcího stylu psaní pro širší publikum, její práci tak někteří antropologové řadili spíše do oblasti umění než vědy. (Mead 2010; Suríková 2012)

3.5 Bali (1936-1938, 1939)

V roce 1936 se Margaret Meadová vydala na svůj pátý terénní výzkum se svým již v pořadí třetím manželem Gregory Batesonem¹³ na indonéský ostrov Bali. Tato expedice byla financována zejména *Americkým muzeem přírodní historie (American Museum of Natural History)*. Svůj nový projekt chtěli zaměřit na výzkum kulturních aspektů schizofrenie. Dle tehdejších euro-amerických měřítek se obyvatelé Bali, vzhledem k četným transům, do nichž během svých rituálů upadali, jevíli jako by se nacházeli mimo profánní realitu. Margaret se domnívala, že schizoidní stavy (to znamená sklon k vnitřní rozpolcenosti) představují na Bali funkční adaptaci na místní kulturní podmínky. Margaret se chtěla zabývat tím, do jaké míry mohou zkušenosti z dětství předurčovat tento stav. Obdobně jako mnoho předchozích projektů byl i tento inspirován Ruth Benedictovou, jež ve své eseji z roku 1934 *Anthropology and the Abnormal* napsala: „věda nemůže představit jakýkoliv finální obraz nevyhnutelného lidského chování bez sběru dat (vyškolenými pozorovateli), jež souvisejí s psychiatrickými tématy z různých kultur.“ (Howard: 1984: 189)

¹³ Gregory Bateson (1904-1980) byl britský antropolog, psychiatr, jazykovědec, spisovatel a zoolog. Prováděl terénní výzkumy mezi Bainingy a Sulky v Nové Británii a latmuly na Nové Guineji. Ve své knize Naven formuloval teorii schizmogeneze. (Malina a kol. 2009: 433)

Margaretino poznání o Bali bylo zpočátku čistě vizuální, protože vycházela především z filmových snímků. Margaret Meadová a Gregory Bateson měli dosti odlišné výzkumné postupy. Gregory preferoval pozorování jako takové, jež dávalo základ jeho logickým a teoretickým zájmům. Oproti tomu se Margaret zajímala spíše o specifický detail a složitý vzor. Již učitelé Gregoryho Batesona a Margaret Meadové byli průkopníci v užití filmu v antropologii. Batesonův učitel Alfred C. Haddon byl považován za tvůrce nejstaršího etnografického filmu z terénu. Batesonův velký zájem o film a fotografii byl ovlivněn Haddonovou expedicí do Torresovy úžiny mezi Austrálií a Novou Guineou, jež zahrnovala pořizování fotografií. (Haddon a kol. 1935) Těž kolegové Margaret Meadové pořizovali etnografické filmové záznamy. Franz Boas v roce 1930 zaznamenal fotoaparátem indiánská řemesla, hry a tance *Kwakiutlů* a během 30. let též jeho studenti Melville Herskovits a David Efron užívali kameru k zachycení etnografických dat. Není však žádný důkaz toho, že by se Boas jakkoliv zapojoval do terénního výzkumu na Bali kromě návrhu studia zdejších gest. Využití statických fotografií a filmu se tedy stalo neoddělitelnou součástí výzkumu Margaret Meadové a Gregoryho Batesona na Bali. Právě fotografie a film byly nejvýznamnějším aspektem materiálu získaného na Bali. Takto nasbíraný materiál byl využíván zejména pro analýzu, nikoliv jen pro ilustraci. Pořídili tisíce statických fotografií, filmových nahrávek a terénních poznámek. Dokumentovali interakce mezi rodiči a jejich dětmi, rituální obřady a ceremonie a umělce během jejich práce. Shromažďovali též balijské umění. (Jacknis 1988: 163-167; McDowell 1980: 297)

Margaret a Gregory nasbírali takové ohromné množství materiálu, že nebylo prakticky možné komparovat tato data s jinými. V roce 1938 se proto rozhodli odjet znovu na Novou Guineu, kde strávili osm měsíců ve vesnici Tambunam mezi latmuly, aby nasbírali srovnatelná data ke komparaci. Soustředili se zejména na výchovu dětí a osobnosti dospělých. (McDowell 1980: 297)

K pracím vzešlých z tohoto terénního výzkumu patří například *Trance and Dance in Bali (1952)*, jeden z nejvýznamnějších etnografických filmů (celkem jich bylo sedm), v němž dokumentovali tradiční tanec, rodinné vztahy a ceremonie. Dále společně napsaná publikace *Balinéská povaha: Fotografická analýza (Balinese Character: A Photographic Analysis, 1942)*, která obsahovala 759 statických fotografií uspořádaných dle témat o balijské kultuře.

V roce 1947 se Margaret Meadová znovu vrátila na Bali, aby zde provedla analýzu dětského vývoje. Z této terénní práce poté publikovala společně s Frances. C. Macgregorovou roku 1951 *Vývoj a kultura: Fotografická studie dětství na Bali (Growth and Culture: A Photographic Study of Balinese Childhood)*. (Jacknis 1988: 167-170)

Margaret Meadová a Gregory Bateson výrazně ovlivnili metodologii antropologického výzkumu díky aplikaci fotografie a filmu a značně přispěli k rozvoji tzv. vizuální antropologie¹⁴.

4 TVŮRČÍ ČINNOST V LETECH 1939-1948

Po sérii terénních výzkumů se Margaret Meadová společně s Gregorym Batesonem vrátily zpět do Spojených států. 8. prosince roku 1939 se Margaret Meadové a Gregorymu Batesonovi narodilo jejich první dítě, dcera Mary Catherine Bateson.

4.1 Období druhé světové války

Po vstupu Spojených států do válečného konfliktu se Margaret Meadová začala výrazněji věnovat organizačním a pedagogickým aktivitám. Snažila se prakticky aplikovat své teoretické znalosti

¹⁴ Vizuální antropologie zahrnuje studium vizuálních aspektů lidského chování a užití vizuálního média v antropologickém výzkumu. (http://societyforvisualanthropology.org/?page_id=23 [Navštíveno 13.4.2013])

z psychologie a antropologie. V době počátku druhé světové války se Margaret Meadová pustila do psaní své další knihy o současné Americe *And Keep Your Powder Dry: An Anthropologist Looks at America* (1942), kde poznamenala: „*Tak jako je pro vědce povinnost ověřovat svůj materiál objektivně, tak je povinností občana podílet se zodpovědně na své společnosti.*“ (Mead 2000: 2) Tato publikace se soustřeďovala na téma – Američané v době světové války. Pokládala si zde otázky týkající se silných a slabých stránek Američanů. Zdůrazňovala, že Američané mají silný smysl pro čest (fair play) a neradi bojují se slabším soupeřem. V boji si vedou nejlépe, pokud jim dá nepřítel prvotní impuls a pokud boj povede k novému a lepšímu světu. (Tamtéž 2000)

V roce 1942 obdržela Margaret Meadová nabídku od Ruth Benedictové, stát se výkonnou tajemnicí *Výboru pro stravovací návyky (Committee on Food Habit)* pod záštitou *Národní výzkumné rady (National Research Council)*. Benedictová též pracovala pro tento výbor, nicméně se mu nemohla naplno věnovat, vzhledem k pracovní vytíženosti v mnoha akademických radách. Margaret přijala tuto pozici zprvu jen na částečný úvazek a později na plný úvazek. Zde pochopila, důležitost interdisciplinárního myšlení v přístupu k těmto problémům. Téhož roku povýšila na vedoucí pozici etnologického úseku v *Americkém muzeu přírodní historie (American Museum of Natural History)*, kde působila již od roku 1926 jakožto pomocný kurátor (muzeum opouští až roku 1969). (Benedict 1959: 352)

Margaret Meadová se usídlila ve Washingtonu a věnovala se plně své práci, pořádala přednášky, objevovala se v mnoha novinových i časopiseckých článcích, byla zvána do rádiových stanic a v únoru roku 1942 obdržela jako první žena po Amelii Earhart¹⁵ zlatou medaili *Národní geografické společnosti*. V tomtéž roce Gregory Bateson vyučoval na

¹⁵ Amelia Earhart (1897-1937?) byla americká pilotka, která jako první žena přeletěla Atlantský oceán a zastánkyně ženských práv. (<http://www.historynet.com/amelia-earhart> [Navštíveno 15.4.2013])

Kolumbijské univerzitě kurz *International Pidgin English*, jehož studenti byli posíláni do Tichomoří, aby zde studovali mikronéské národy, o nichž poté sestavovali odborné příručky. Margaret Meadová ale nesdílela přílišný obdiv pro tento typ analyzování tamních zemí. (Howard 1984: 228-268)

Roku 1943 válka na čas rozdělila Margaret Meadovou a Gregoryho Batesona. Bateson byl povolán do Washingtonu (později i na Cejlon, Indie, Barmy a Číny), aby zde zastal místo psychologa na *Úřadě strategických služeb (Office of Strategic Services)* a Margaret byla poslána prostřednictvím O.W.I.¹⁶ do Anglie, aby zde uplatnila své odborné znalosti ve vztazích mezi ženami a muži a v oblasti sexuality k analýze seznamovacích praktik amerických a britských žen. Jejím úkolem bylo objasnit mezikulturní nepochopení toho, co v Americe znamená „milostná schůzka“ (a date). Závěry Margaret Meadová shrnula v příručce z roku 1944 *Američtí a britští vojáci: průzkum jejich vztahů (The American Troops and the British: An Examination of Their Relationship)*. Hovořila zde o tom, že to, co britské dívky očekávají od chlapců, američtí chlapci očekávají od dívek. (Lutkehaus 2008: 66-68)

Roku 1944 Margaret Meadová založila *Institut mezikulturních studií (The Institute for Intercultural Studies)*. Tato organizace byla oficiálně navržena, aby vytvořila prostředí, kde by se mohly uplatňovat kulturní přístupy v řešení soudobých mezinárodních problémů a vytvářely se lepší neformální vztahy mezi studenty různých národů. (Schellenberg 2007: 44)

Bylo velmi obtížné určit, jakým způsobem se projevoval vliv antropologů na důsledky války. Mnohé z jejich zpráv byly vnímány spíše

¹⁶ O.W.I. (Office of War Information) byl americký Úřad válečných informací založený roku 1942, pro který pracovala řada lidí nejrůznějších profesí. Práce antropologů spočívala se studiu kultur na dálku, výzkum zahrnoval i nepřátelské národy a okupovaná teritoria. (<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/office-of-war-information-angl> [Navštíveno 15.4.2013])

negativně, kvůli všudypřítomnému pocitu, který panoval mezi vojenskými stratégy, že sociální vědci byli příliš nepraktičtí a idealističtí. (Bowman-Kruhm 2003: 81)

4.2 Komparativní studia v poválečných letech

Margaret Meadová společně s Ruth Benedictovou v době po skončení druhé světové války navrhly specifický program poválečných studií toho, co nazývaly „vzdálené kultury“ a „současné kultury“. Těmito studiím, které byly zprvu pod záštitou Kolumbijské univerzity, později *Amerického muzea přírodní historie*, poskytl finanční příspěvek *Úřad pro námořní výzkum (The Office of Naval Research)*. Margaret Meadová zdůrazňovala, že tyto studie by mohly dopomoci antropologům spojit jejich znalosti s potřebami vlády a systematicky rozvíjet znalosti o velkých současných komplexních kulturách, což by mělo pozitivní vliv na utváření poválečného světa. Projekt spočíval v dotazování emigrantů ze sedmi odlišných kultur, byly zde též zahrnuty i psychologické testy. Projekt i výsledná publikace *Výzkum současných kultur (Research on Contemporary cultures, 1953)* se nesl v duchu Franze Boase, jehož styl práce zde byl promítnut ve smyslu „velké záchranné operace“. Snažily se získat tytéž informace, které Margaret Meadová zjišťovala při svých vzdálených terénních výzkumech, nyní již ale nečelila rizikům malárie, nebyla přezdívána ani jazykově omezena. Výzkumný projekt oficiálně probíhal v letech 1947-1952, ačkoliv sběr materiálu započal už v roce 1940 a stal se průkopnickou prací, jež může být aktuální i pro dnešní veřejnost. (Mead, Métraux 2000: 25-30)

Na první srovnávací studii navázaly dalšími projekty, ve kterých užívaly psychologická data k analýze kulturních vzorců. Na jaře roku 1948 pokračovala Margaret Meadová ve výzkumu za podpory Ruth Benedictové a *Muzea přírodní historie (Natural History Museum)*, který nesl název *Studia sovětské kultury: Interdisciplinární přístup k problémům sovětského charakteru (Studies in Soviet Culture: Interdisciplinary Approach to Problems of Soviet Character)*, z něhož roku 1951 vyšla

publikace s názvem *Sovětské postoje k autoritě (Soviet Attitudes Toward Authority)*. Tento projekt současně poskytnul práci pro postgraduální studenty. Margaret Meadová poznamenala: „*Měla jsem dvaceti pěti letou zkušenost s prací, která se týkala srovnatelných problémů mezi méně komplexními a komplexními společnostmi a mnohaleté zkušenosti týkající se výzkumů vnitrostátních a mezinárodních problémů (...)*.“ (Gorer, Mead, Rickman 2001: 174) Cílem projektu bylo řešit otázky, jež mátlý většinu světa téměř po celé století – proč byli lidé ze Sovětského svazu tak podezřívaví a současně tak důvěřiví? Proč čítala jejich tajná policie téměř milion a půl členů? Studie došla k závěru, že zde byly nedostatky ve dvou oblastech a to ve způsobu vedení masy lidí a v samotné mase lidí. Tento projekt, ačkoliv byl velmi kritizován pro užití diskutabilních teorií a hypotéz, se zařadil mezi vůbec první antropologické pokusy analyzování ruské kultury. (Howard 1984: 279)

V září roku 1948 Ruth Benedictová zemřela. Margaret Meadová tak ztratila svou nejbližší celoživotní přítelkyni, se kterou byla neustále v kontaktu a spolupráci a s níž si dopisovala po dobu jejích vzdálených terénních výzkumů. „*Někdy si představuji, jak jí píšu dopis o něčem, co se právě stalo (...) a jak poté reaguje,*“ poznamenala. (Tamtéž 1984: 282)

V roce 1949 Margaret Meadová publikovala svou další knihu *Mužství a ženství: Studie pohlaví v měnícím se světě (Male and Female: A study of the Sexes in a Changing World)*. Tato publikace byla mnohými označena za ostřejší a výraznější než byly všechny její předchozí. Margaret Meadová využila znalosti o tom, co vypožorovala při svých terénních výzkumech z jižního Pacifiku, aby pak tato data komparovala s americkou společností a vyvodila tak závěry. V publikaci *Mužství a ženství* tvrdila, že kulturní variabilita týkající se pohlavních rolí byla založena na primárních pohlavních rozdílech, které vyplývaly z reprodukčních a anatomických rozdílů mezi pohlavími. Napětí mezi kulturním a biologickým vysvětlením vztahující se k mezipohlavním rozdílům bylo patrné jak v této publikaci, tak i v díle *Pohlaví a*

temperament u tří primitivních společností z roku 1935, kde autorka uplatňovala spíše kulturní vysvětlení. V *Mužství a ženství* zohlednila spíše biologická a psychologická hlediska. Nicméně obě díla se zabývala kulturní variabilitou pohlavních rolí a primární pohlavní rozdílností. Ohlasy na tuto knihu byly obrovské. Max Lerner napsal pro *New York Post*: „Pozoruhodné, geniální dílo, také díky tématům týkající se toho, jak se rozvedení lidé potýkají s důstojností ve společnosti, kde se rozvod stále zatajuje a spojuje s pocity viny“ (Mead 1964; Reeves Sanday 1980)

5 TVŮRČÍ ČINNOST V 50. A 60. LETECH

Margaret Meadová během let stále propojovala svou práci se svými zájmy. Vedle práce v *Americkém muzeu přírodní historie* (*American Museum of Natural History*) přednášela na Kolumbijské univerzitě, *Vassar College*, *Stanford University*, *University of California*, *University of Birmingham* a na Harvardu. Mezi padesátými a šedesátými léty působila jako prezidentka řady organizací – *the World Federation of Mental Health* (1956-1957), *the American Anthropological Association* (1960) a *the World Society for Ekistics*¹⁷ (1969-1971). Na počátku padesátých let se také stala profesorkou na částečný úvazek na Kolumbijské univerzitě, roku 1958 a poté roku 1963 nabídla Kolumbijská univerzita Margaret Meadové profesuru na plný úvazek, avšak Meadová obě nabídky odmítla, pravděpodobně si chtěla zachovat nezávislost a svobodu pro práci v muzeu. Mezi roky 1968-1971 byla předsedkyní divize sociálních věd na *Fordham University*. (Cullent-DuPont 2000: 156)

5.1 Padesátá léta

Roku 1950 skončilo manželství Margaret Meadové a Gregoryho Batesona zejména z důvodu přílišné pracovní vytíženosti obou. Později Margaret Meadová začala uvažovat o dalším terénním výzkumu, který by znovu soustředila na ostrov Manus, kde byla již v roce 1928 se svým druhým manželem Reo Fortunem. (Saunders 1987: 48-52)

¹⁷ Multidisciplinární vědecká studia o lidských osídleních. (Cullent-DuPont 2000: 156)

Myšlenka Margaret Meadové vrátit se znovu na ostrov Manus vzešla díky informacím, které vypovídaly o zdejší rychle se měnící společnosti zejména během druhé světové války a po ní. Margaret Meadová byla přesvědčena, že důkladným prozkoumáním této změny by mohla poskytnout klíč k pochopení podobných, ovšem pomalejších, změn na celém světě. Margaret Meadová hledala pro tuto výpravu vhodného společníka. Potřebovala někoho, kdo by byl všestranný, tak jako byl její druhý manžel Reo Fortune a zároveň vynalézavý tak jako Gregory Bateson. Theodore Schwartz, který se zajímal o lingvistiku, psychologii, fotografování a filmování, a Lenora Shargová, schopná a flexibilní studentka, se zdáli být vhodnými společníky na tuto expedici, a tak podstoupili šesti měsíční intenzivní školení o antropologických přístupech a jak zacházet s kamerou a fotoaparátem v terénu pod vedením Margaret Meadové. Roku 1953 se společně vydali na ostrov Manus za finanční podpory *Amerického muzea přírodní historie (American Museum of Natural History)* a grantu *Rockefellerovy nadace (Rockefeller Foundation)*. Margaret Meadová a její společníci se chtěli soustředit na důsledky vlivu amerických vojáků, kteří zde na čas pobývali v době druhé světové války. Během šestiměsíčního pobytu našli společnost výrazně ovlivněnou západními komplexnějšími společnostmi, lidé si už nestavěli na kůlech stojící příbytky nad mořem, nýbrž téměř stejné domy do řad připomínající ulice, nosili oblečení ze Západu, používali kalendáře a tradicím už nebylo přikládáno tolik významnosti. Své poznatky poté Margaret Meadová sumarizuje roku 1956 v knize *Nové životy za staré: Kulturní transformace – Manus, 1928-1953 (New Lives for Old: Cultural Transformation – Manus, 1928-1953)*, kde též srovnává chování zdejších dětí, dospělých a interakce mezi nimi z roku 1928 s rokem 1953. Margaret Meadová se na ostrov Manus vrátila ještě pětkrát a to v roce 1964, 1965, 1967, 1971 a 1975 v pokračující snaze pochopit složitý proces změn. (Mead 1956; Métraux 1980: 267)

5.2 Šedesátá léta

Roku 1960 přijala Margaret Meadová pozici jakožto prezidentka v *Americké antropologické asociaci (the American Anthropological Association, AAA)*. Americká antropologická asociace (AAA) byla založena roku 1902. Je to celosvětově největší organizace zahrnující jednotlivce, kteří se zajímají o antropologii. Jejím úkolem je podporovat antropologii jakožto vědu, podněcovat a koordinovat vlivy amerických antropologů, zveřejňovat a podporovat zprávy týkající se antropologie, podporovat místní a jiné společnosti věnující se antropologii a dále slouží jako pouto mezi americkými antropology a americkými organizacemi. Přestože Franz Boas (též byl prezidentem společnosti v letech 1907-1908) usiloval o omezení členství v AAA jen na exkluzivní skupinu čtyřiceti profesionálních antropologů, nepodařilo se mu to. První prezident společnosti William J McGee (1902-1904) zastával názor, že členem může být kdokoliv, kdo projeví zájem o antropologii, a tak se již od počátku zachoval demokratický ráz organizace.¹⁸

Na počátku 60. let Margaret Meadová pravidelně přispívala do desítky periodik, odborných časopisů a filmových médií s cílem propagovat své terénní výzkumy. Od roku 1961 až do své smrti v roce 1978 také pravidelně publikovala své články v magazínu *Redbook*, ve kterých diskutovala o tématech týkající se její kariéry a rodičovství.¹⁹

Roku 1967 se Margaret Meadová s Rhodou Métrauxovou²⁰ znovu vydává na Novou Guineu, kde byla již v roce 1938 s Gregorym Batesonem, aby zde znovu prostudovala společnost *Iatmulů*. Svůj zájem tentokrát soustředila na studium procesů změn odehrávající se v odlišném prostředí. (Métraux 1980: 267)

¹⁸ <http://www.aaanet.org/about/> [Navštíveno 18.4.2013]

¹⁹ <http://www.loc.gov/exhibits/mead/oneworld-comment.html> [Navštíveno 18.4.2013]

²⁰ Rhoda Métraux (1914-2003) byla antropoložka působící v USA. Zajímala se o mezikulturní studia. Specializovala na kulturu Iatmul z Nové Guineje. Spolupracovala s Margaret Meadovou na řadě knih, článků a výzkumných projektech, zároveň byla její blízkou přítelkyní.

(<http://davidmetraux.com/daniel/rhodametraux.html> [Navštíveno 18.4.2013])

6 TVŮRČÍ ČINNOST V 70. LETECH

Margaret Meadová absolvovala ještě řadu expedic do míst, která již dobře znala. Kromě Nové Guineje navštívila opětovně v roce 1971 Samou (konkrétně ostrov Ta'u), v roce 1973 strávila znovu několik týdnů mezi horskými *Arapeši* (Nová Guinea) a v roce 1977 podnikla krátkou expedici na Bali. Přestože tyto expedice byly příliš krátké pro jakoukoliv koordinovanou hlubší práci, Margaret Meadová díky své obdivuhodné paměti a schopnosti intenzivního pozorování v terénu zachytila detaily, jež pomohly ostatním porozumět minulosti a přítomnosti těchto národů.

V roce 1970 publikuje Margaret Meadová knihu *Kultura a závazek: Studie mezigeneračních rozdílů (Culture and Commitment: A Study of the Generation Gap)*, v níž předložila teorii mezigeneračních vztahů. Hovořila o třech etapách kulturního nastavení socializačních institucí. První etapa byla „postfigurativní“, ve které se děti učily primárně od svých předků, druhá etapa byla konfiguratívni, kdy se děti a dospělí učili od svých vrstevníků a poslední třetí etapa byla prefigurativní, kdy se dospělí učili od svých dětí. (Coté 2000: 86)

Ačkoliv Margaret Meadová nepracovala v *Americkém muzeu přírodní historie (American Museum of Natural History)* oficiálně již od roku 1968, byla jeho součástí až do své smrti. Plánovala pro něj výstavy, darovala do muzejního inventáře fotografie, filmové nahrávky a artefakty, navrhovala diorámy a přispívala (ačkoliv ne výrazně) finančními prostředky. V roce 1971 otevřela v muzeu expozici, která nesla název *Národy Pacifiku (the Peoples of the Pacific Hall)*. Výstava blíž představovala kultury tichomořských národů ze souostroví Samoa, Bali a Nové Guineje, u nichž Margaret Meadová prováděla své průkopnické terénní výzkumy. (Geertz 1989: 332)

V roce 1972 vyšla autobiografie Margaret Meadové *Blackberry Winter: My Earlier Years*. V této autobiografii Margaret Meadová reflektovala o svém životě, kdy popisovala svá tři nevydařená manželství

a svou práci, zejména se věnovala popisu průkopnických terénních výzkumů osmi kultur. Odhaluje vlastní zkušenosti z dětství, mateřství a poté, když se stala prarodičem a pokusila se srovnávat tyto zkušenosti se zkušenostmi, které získala mezi vzdálenými kulturami. (Mead 1972)

Roku 1975 byla vybrána, aby se stala členkou *Národní akademie věd (the National Academy of Sciences)*. Byla ovšem otázka, proč nebylo Margaret Meadové, tehdy veřejně jedné z nejznámějších vědkyní v Americe, nabídnuto členství již dříve. „*Evidentně cítila, že měla získat členství již o dvacet let dříve,*“ poznamenal Fred Eggan, první sociální antropolog, jenž byl zvolen do *Národní akademie věd* a který též navrhl jméno Margaret Meadové v době předsednictví v dočasné komisi pro nominace. (Howard 1984: 390)

Téhož roku se stala prezidentkou *Americké asociace pro rozvoj vědy (the American Association for the Advancement of Science, AAAS)*. Byla druhou ženou a první antropoložkou, od doby Franze Boase, která získala tento post. Toto místo jí poskytlo nejprestižnější platformu její kariéry. William Carey, který nastoupil po Margaret Meadové, prohlásil: „*Cítila, že Americká asociace pro rozvoj vědy má velký potenciál k popularizování vědy a to nejen ve smyslu showbyznysu. Měla dojem, že arogance západní civilizace nám zavírá oči před změnami, které se dějí ve zbytku světa a Americká asociace pro rozvoj vědy by měla přijmout její mandát, aby se mohla pokusit zvrátit tuto aroganci.*“ (Howard 1984: 391; Gacs a kol. 1989: 257)

15. listopadu roku 1978 Margaret Meadová zemřela na rakovinu slinivky v newyorské nemocnici. Byla pohřbena před episkopálním kostelem, kde byla křtěná a kde se také poprvé vdávala.

Zpráva o její smrti obletěla celý svět. Zasáhla její bývalé studenty a přátele, kteří zrovna prováděli terénní výzkumy na Sumatře, v Nigérii i na Nové Guineji. Na zádušní mši prohlásil Gregory Bateson: „*Margaret Meadovou bylo obtížné, ne-li nemožné zaškatulkovat. Z její práce vzešlo*

třicet devět knih, napsala přes tisíc článků a pořídila mnoho filmových záznamů. Obdržela desítky vyznamenání a cen. Margaret Meadová byla jedním z největších myslitelů naší doby.“ (Saunders 1987: 56) Na její počest pojmenovalo Muzeum přírodní historie (*the Natural History Museum*) část svého parku *Margaret Mead Green*. *New York Times* citoval dceru Margaret Meadové Mary Catherine Bateson: „*Někteří hovořili o matce jako o občance celého světa a já myslím, že jí také byla. Samozřejmě, že byla i oddanou Newyorčankou. Je dobré, že kus New Yorku ponese její jméno.*“ (Howard 1984: 427) Na ostrově Manus, uspořádalo středisko komunity, kde Margaret Meadová prováděla terénní výzkum, obřadní truchlící ceremonii po dobu pěti dnů. Lidé vyjadřovali lítost nad smrtí Margaret Meadové a na počest a památku jejich velké přítelkyně zasadily tři kokosové palmy. Renée Fox v *Encyklopedii sociálních věd* shrnula kariéru Margaret Meadové a oslavovala její a Batesonův přínos díky užití fotografie nejen pro etnografickou ilustraci, ale zejména pro vytvoření podrobné a pečlivé kulturní analýzy.

Mezi nejdůležitějšími věcmi, které si Margaret Meadová přivezla ze svých terénních výzkumů, nebyly filmové záznamy nebo umělecké předměty, ale poznámky. S každým dalším terénním výzkumem vylepšovala techniku zapisování poznámek. Nancy McDowell poznamenala: „*Tím, jakým způsobem se zaměřovala na lidské bytosti, poskytla živý neokoukaný styl psaní do odborné antropologické literatury.*“ (Tamtéž 1984: 430)

7 ANTROPOLOGICKÁ KONTROVERZE DEREK FREEMAN A MARGARET MEADOVÁ

31. ledna roku 1983 zveřejnil *New York Times* recenzi na stále ještě nepublikovanou knihu Dereka Freemana *Margaret Meadová a Samoa: Zrození a zánik antropologického mýtu* (*Margaret Mead and Samoa: The Making and Unmaking of an Anthropological Myth*). Titulek zněl: „*Nová kniha ze Samoju zpochybňuje závěry Margaret Meadové.*“

Recenze začínala slovy: „*Kniha tvrdí, že antropoložka Margaret Meadová vážně zkreslila kulturu a charakter Samoanů.*“ Odstartovala tak čtvrt století dlouhou diskuzi o přínosech a nedostacích v dílech jak Margaret Meadové, tak Dereka Freemana. (Tamtéž 1984: 432)

7.1 Derek Freeman (1916-2001)

Derek Freeman se narodil roku 1916 na Novém Zélandu. Po absolvování psychologie a filozofie na *Victoria University College* ve Wellingtonu, nastoupil v roce 1938 na doktorské studium pod vedením sociálního deterministy Ernesta Beaglehola, bývalého Sapirova žáka. V roce 1939 působil v *Education Department of Western Samoa*. V době druhé světové války sloužil jako dobrovolník u námořní pěchoty v Tichomoří. Po druhé světové válce začal se studiem antropologie na *London School of Economics* pod vedením Raymonda Firtha. Svou disertační práci na téma *Sociální struktura samojské vesnické komunity (The Social Structure of a Samoan Village Community)* obhájil v roce 1948. Svůj terénní výzkum, za pomoci Meyera Fortese, prováděl mezi *Ibany* na Saravaku. Roku 1953 dosáhl doktorského titulu na univerzitě v Cambridge a hned na to se vrátil do své rodné země na Nový Zéland, aby zde působil na *University of Otago*. Zajímal se například o psychoanalýzu, etologii, evoluční biologii, neurologii, psychologii a genetiku. Zdůrazňoval, že antropologie jakožto věda o člověku, má být orientována spíše na biologii. V polovině šedesátých let prováděl terénní výzkumy na Samoji, aby pak mohl zpochybnit závěry o sociálním determinismu z díla Margaret Meadové. (Budil 2003: 247-248)

7.2 Terénní výzkum na Samoji (1940-1943)

Když v roce 1938 nastoupil Derek Freeman na doktorské studium na *Victoria University College*, zvolil si kurzy antropologie, které vedl Ernest Beaglehole, jehož pojetí antropologie bylo velmi podobné antropologii Margaret Meadové. Derek Freeman tedy přijal kulturně deterministický přístup, který původně vycházel z učení Franze Boase a za Beagleholovy podpory se rozhodl uskutečnit terénní výzkum na

souostroví Samoa. „Když jsem v dubnu roku 1940 dorazil na Západní Samou, byl jsem značně ovlivněn kulturním determinismem. Dílo *Dospívání na Samoji* jsem oceňoval, tak jako *Beaglehole* a plně jsem věřil v závěry Margaret Meadové.“ Poznamenal Derek Freeman. Po dvou letech studia na Samoji si Freeman osvojil zdejší jazyk a byl přijat do místní rodiny v samojské vesnici, kde strávil patnáct měsíců. Poté, co se naučil mnoho o reálném samojském životě, začal Freeman pochybovat o důvěryhodnosti závěrů v knize *Dospívání na Samoji*. Na konci roku 1942 si Freeman uvědomil, že mnohé z informací, které napsala Margaret Meadová o obyvatelích ostrova Manu'a na východě Samoji, se nevztahovaly na obyvatele Západní Samoji. Nicméně po té, co se Freeman dozvěděl od obyvatel ostrova Manu'a, že je tam život v podstatě stejný jako na západních ostrovech, rozhodl se, že jedním z cílů jeho výzkumu bude systematické testování vyobrazení kultury Samoanů Margaret Meadové. „V listopadu roku 1943, kdy jsem opouštěl Samou, jsem věděl, že jednoho dne budu čelit odpovědnosti, vyvrátit závěry Margaret Meadové o Samoji,“ poznamenal Derek Freeman. (Freeman 1983: 8-15)

7.3 Margaret Meadová a Samoa: Zrození a zánik antropologického mýtu (1983)

V roce 1983 publikuje Derek Freeman dílo *Margaret Meadová a Samoa: Zrození a zánik antropologického mýtu*, v němž vyvrací závěry Margaret Meadové o samojské společnosti, které zveřejnila ve své knize *Dospívání na Samoji (Coming of Age in Samoa)* v roce 1928.

Derek Freeman argumentuje, že Margaret Meadová líčila společnost Samoanů jako takovou, kde se nevyskytovala žárlivost, existovala zde sexuální volnost a emocionální život byl bez jakýchkoli deformujících faktorů. Lidé byli laskaví a nikdy nikoho nenáviděli natolik, aby ho chtěli zabít. Charakterizovala život na Samoji jako snadný a bezstarostný a období dospívání jako nejjednodušší a nejpříjemnější fázi života. (Freeman 1983; Mead 1973)

Do své knihy *Dospívání na Samoji* zařadila Margaret Meadová i desítky pasáží, ve kterých popisovala idylický obrázek běžného dne na Samoji romantickým až básnickým jazykem. Meadová popisuje jemnou společnost plnou sebeovládání. Hovořila o tom, že objevila ráj sexuální svobody a bezstarostné dospívání. Derek Freeman naopak poukázal na společnost plnou násilné konkurence. Popisoval, že charakteristickými rysy zdejší sexuality byly sexuální násilí a represe. Hovořil o dospívání jako o konfliktním období mezi rodiči a dětmi a poukázal na sebevražednost dospívajících.

Hlavním tématem Margaret Meadová v knize *Dospívání na Samoji* byl život dospívajících dívek, zatímco Freeman svůj zájem soustředil převážně na příbuzenské struktury a politickou autoritu dospělých mužů. Derek Freeman argumentuje, že vzhledem k faktu, že se Meadová nezajímala, ani se prakticky neúčastnila politického života na ostrově, nemohla mít přímou zkušenost se systémem hodnot, ani nemohla rozpoznat, jaké jsou interakce mezi náčelníky formálních společenství. O tomto uspořádání tradičního politického života na Samoji tak měla dle Dereka Freemana mylné představy. (Freeman 1983: 131-140; Mead 1973)

Samojskou společnost popisovala Margaret Meadová jako takovou, ve které se nevyskytuje soutěživost nebo jen v minimální míře, ani žárlivost. Freeman ovšem poukázal na to, že Samoánci měli své společenské konvence založené právě na dominantních postaveních a pozicích ve společnosti, dále že se zdejší lidé vyznačovali vysokou soutěživostí, extrémní žárlivostí a pýchou. (Freeman 1983: 156; Mead 1973: 59)

Margaret Meadová přikládala speciální důraz na to, že Samoánci postrádají agresivitu. Samojskou společnost popisovala jako velice přívětivou a klidnou. Hovořila o tom, že války byly součástí vztahu mezi vesnicemi a konaly se zejména při obřadních ceremoniích s minimem

obětí. Derek Freeman argumentoval: *„Ve společnosti Samoanů jsou nejvíce oceňováni ti, kteří si někoho podmanili, dále se oceňuje statečnost bojovníka ve válce, která je nejdůležitější ze všech atributů.“* (Freeman 1983: 171)

Náboženské otázky na Samoji se Meadová věnovala jen velmi minimálně. Freeman poukázal na další mylné domněnky, že ve společnosti Samoanů neexistují pocity viny, je tomu právě naopak: *„V této intenzivně náboženské společnosti se neustále hovoří o hříšnosti a Samoané jsou si dobře vědomi, co znamená pocit viny (...).“* (Tamtéž 1983: 188)

Margaret Meadová hovořila o tom, že společnost Samoanů není ani přísná ani represivní. Tvrdila, že řád Samoanů je laskavý ke všem a na nikoho si nedělá nároky. Tato tvrzení byla ovšem nepřesná a zavádějící, jak zdůrazňoval Freeman. Z jeho vlastních zkušeností věnovali Samoané zvláštní důraz na udržování poslušnosti vůči vyšším autoritám a v případě její porušení, ukládali nejrůznější druhy trestů. (Tamtéž 1983: 191-192)

Podle Meadové „lehkost“ v sexuálních vztazích, zejména v období dospívání, byla rysem života na Samoji. Jak argumentovala, tato „lehkost“ byla umožněna celým systémem výchovy dětí. Tvrdila, že děti na Samoji se nikdy nenaučily, co je to silné upevnění na jednoho člověka, vzhledem k tomu, že se v raném dětství nesetkaly s intenzivními pocity. *„Vášnivé upevnění k jedné osobě, které trvá po delší dobu a přetrvává navzdory odrazování, je u Samoanů vzácné“* Dle Meadové si děti z ostrova Samoa nevytvářely silné citové vazby s rodiči, namísto toho si vazby vytvářely uvnitř velké skupiny příbuzných. Freeman ovšem vyvracel i tento pohled, který byl dle něj v rozporu se skutečností. Dle něj, na Samoji, tak jako v každé jiné lidské společnosti, si kojenci v prvním roce života vytvářeli silné pouto ke svému pečovateli. Freeman vyzníval, že chování dětí v případě, kdy dojde k úmrtí, výrazně

ukazovalo intenzivní vazbu mezi rodiči a dětmi. (Freeman 1983: 200-202; Mead 1973: 59)

Dále Freeman poukázal na mylné domněnky Meadové, že se Samoané nevyznačovali přílišnými touhami či vášněmi a na velmi vzácných příkladech minimálního výskytu neuróz dokládala absenci psychologických nepřizpůsobení. Na místo toho argumentoval, že jedinci, kteří vyrůstali v takto vysoce autoritářské společnosti, byli vystaveni emocionální a psychické zátěži, která vede ke vzniku psychopatologických stavů, sebevražd a dalších násilných činů. (Freeman 1983: 112-225; Mead 1973: 101)

Důvodem, proč dílo *Dospívání na Samoji* přilákalo tak velkou pozornost a stalo se tak populárním, bylo lákavé vyobrazení Samoji jakožto ráje „volné lásky“ dospívajících. V září roku 1928 deník *American Mercur* napsal: „Margaret Meadová objevila na Samoji společnost vyznačující se absencí sexuálních problémů západní civilizace.“ (Freeman 1983: 221) Freeman však poukázal na to, že se dospívající dívky na Samoji nemohly těšit z tak velké sexuální svobody, jakou líčila Meadová. Freeman vycházel zejména ze dvou předpokladů. Za prvé, že na Somji existoval „kult panenství“ a za druhé, že zde byl nízký výskyt předmanželských těhotenství (tento fakt sice Meadová také uvedla, ale nevysvětlila). Otázka, proč nedocházelo k těmto předmanželským těhotenstvím, přestože mladé ženy byly velmi sexuálně aktivní, tak jak to popisovala Meadová v roce 1928, vede k úvahám, co bylo vlastně v té době považováno za „sexuální aktivitu“ mezi Samoany. (Freeman 1983: 226-253; Mead 1973: 48-61; Grant 1995: 678-679)

Freeman se dále zabýval chybným vyobrazením adolescence. Margaret Meadová (stejně jako Ruth Benedictová) chápala dospívání jako biologický proces a představovalo pro ni nejnápadnější příklad vrozených vzorců růstu. Nicméně ale zdůrazňovala, že díky mírnému a uvolněnému sociálnímu prostředí na Samoji se rušivé průvodní jevy

dospívání úspěšně tlumily. Dle ní v lidské přirozenosti na Samoju chyběly konflikty, jež jsou často charakteristické pro období dospívání. Na základě tohoto tvrzení potvrdila Meadová svrchovanost kultury nad biologií. Derek Freeman toto mínění jednoznačně zpochybnil a zavrhl myšlenku o této svrchovanosti na základě množství chybných vyobrazení v *Dospívání na Samoju*. Na základě svých zjištění poznamenal, že období dospívání nebylo zdaleka tak bezstarostné, bezkonfliktní a beze stresu. „*Ve skutečnosti je to období, ve kterém se stejně tak jako ve Spojených státech, Anglii či Austrálii vyskytuje delikvence stejně častěji než v jiných etapách života.*“ (Freeman 1983: 264-268)

Derek Freeman vytýkal Margaret Meadové to, že si nezvolila domácnost Samoanů jako své dočasné bydliště v době terénního výzkumu a na místo toho se usídlila v domácnosti Američanů. Dle Freemana to velmi ovlivnilo formu jejích výzkumů.

Dále Freeman uvažoval nad tím, zda byla Meadová dostatečně schopna komunikovat ve zdejším jazyce. Dle Freemana šesti měsíční jazykový kurz představoval příliš krátkou dobu na to, aby mohla plynule hovořit zdejším jazykem (sám se učil dva roky). Podstoupila tak riziko, že ji zdejší společnost nebude brát příliš vážně. Vzhledem k četným omylům, které Freeman shledal, hovořil o tom, že informantky Margaret Meadové jí lhaly za účelem „škádlení“. V této zábavě tak nacházely oddech od jejich běžného života v přísné autoritářské společnosti. (Freeman 1983: 281-291)

8 ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se podrobněji zabývala životem americké antropoložky Margaret Meadové (1901-1978). Pokusila jsem se přiblížit fáze vývoje, kterými si procházela, než došla ke studiu antropologie, ke které ji přivedl Franz Boas. Pod vlivem tohoto nejvýznamnějšího představitele americké kulturní antropologie počátku 20. století se formovala a převzala teorii kulturního determinismu. Tuto teorii se snažila dále rozvíjet a potvrzovat svými četnými terénními výzkumy ze Samoji, ostrova Manus, Nebrasky, Nové Guineji a ostrova Bali.

Dále jsem věnovala značnou pozornost dílům Margaret Meadové, ve kterých se snažila potvrzovat svou teorii kulturního determinismu, zabývala se vztahem mezi kulturou a osobností a utvářela tak základ pro moderní psychologickou antropologii. Prováděla komparativní studie národů. Ve svých dílech se zabývala otázkami, které jí zajímaly po celý život, jako byly například postavení žen ve společnosti, vztahy mezi rodiči a dětmi, sexualitou, národní otázky, mezigenerační konflikty a mnoho dalších.

V roce 1928 publikovala snad své nejznámější dílo *Dospívání na Samoji*, ve kterém sumarizovala své poznatky z terénního výzkumu na Samoji, kde se primárně zabývala tím, zda se dospívající z celého světa potýkali s tytéž problémy, nebo zda bylo jejich chování odlišné v závislosti na sociálních prostředích. Na základě svého zjištění, dospěla k názoru, že dospívání může být méně komplikovanější. Dle svého mínění potvrdila Boasovu teorii, že lidská psychika je determinována kulturními aspekty. Tímto dílem též odstartovala vlnu kritik z řad vědců, z nichž nejvýrazněji se projevil Derek Freeman svou kritickou publikací *Margaret Meadová a Samoa: Vzestup a pád antropologického mýtu*. Následnou antropologickou kauzu jsem se v závěru mé práce snažila blíže přiblížit a též jsem se podrobněji zabývala argumenty, které Derek Freeman vnesl proti závěrům Margaret Meadové.

Navzdory všem kritikám, omylům a zkreslením, Margaret Meadová významně přispěla k systematickému studiu vztahu mezi osobností a kulturou. Výrazně ovlivnila metodologii antropologického výzkumu, zejména užitím psychologických metod a aplikací fotografie a filmu. Výrazně se podílela na formování moderní psychologické antropologie a rozvoji vizuální antropologie.

Po celý život prosazovala a rozvíjela teorii kulturního determinismu, teprve koncem svého života byla nucena přihlížet k rehabilitaci a opětovnému vzestupu biologického determinismu v podobě sociobiologie. Ve 20. století se Margaret Meadová stala vedle Ruth Benedictové pravděpodobně nejznámější americkou antropoložkou, i když je otázka, do jaké míry tento status skutečně odpovídal jejímu reálnému přínosu.

9 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

9.1 Literatura

1. Benedict, Ruth: 1959 – An Anthropologist at Work. Cambridge: Riverside Press.
2. Browman-Kruhm, Mary: 2003 – Margaret Mead: A Biography. Westport: Greenwood Press.
3. Budil, Ivo T.: 2003 – Mýtus, jazyk a kulturní antropologie. Praha: Triton.
4. Coté, James E.: 2000 – Arrested Adulthood: The Changing Nature of Maturity and Identity. New York: New York University Press.
5. Cullen-DuPont, Kathryn: 2000 – Encyclopedia of Women's History in America. New York: Facts on File.
6. Eriksen, Thomas Hylland: 2008 – Sociální a kulturní antropologie: Příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál. Praha: Portál.
7. Freeman, Derek: 1983 – Margaret Mead and Samoa: The Making and Unmaking of an Anthropological Myth. Cambridge: Harvard University Press.
8. Gacs, Ute a kol.: 1989 – Women Anthropologists: Selected Biographies. Westport: Greenwood Press.
9. Geertz, Clifford: 1989 – Margaret Mead 1901-1978: A Biographical Memoir. Washington, D.C.: National Academy of Sciences.

10. Grant, Nicole J.: 1995 – From Margaret Mead's Field Notes: What Counted as "Sex" in Samoa? *American Anthropologist* 97: 4: 678-682.
11. Haddon, Alfred C. a kol.: 1935 – Reports of the Cambridge Anthropological Expedition to Torres Straits. Cambridge: Cambridge University Press.
12. Howard, Jane: 1984 – Margaret Mead: A Life. New York: Simon and Schuster.
13. Jacknis, Ira: 1988 – Margaret Mead and Gregory Bateson in Bali: Their Use of Photography and Film. *Cultural Anthropology* 3: 2: 160-177.
14. Johnson, Sheila K.: 1973 – A Look at Margaret Mead. *Commentary* 55: 3: 71-72.
15. Lowie, Robert H.: 1947 – Biographical Memoir of Franz Boas 1858-1942. *National Academy of Sciences* 24: 9: 303-322.
16. Lutkehaus, Nancy: 2008 – Margaret Mead: The Making of an American Icon. Princeton: Princeton University Press.
17. Malina, Jaroslav a kol.: 2009 – Antropologický slovník, aneb, Co by mohl o člověku vědět každý člověk: (s přihlédnutím k dějinám literatury a umění). Brno: Akademické nakladatelství CERM.
18. McDowell, Nancy: 1980 – The Oceanic Ethnography of Margaret Mead. *American Anthropologist, New Series* 82: 2: 278-302.
19. Mead, Margaret: 2000 – And Keep Your Powder Dry: An Anthropologist Looks at America. New York: Berghahn Books.

20. Mead, Margaret: 1972 – Blackberry Winter: My Earlier Years. New York: Pocket Book.
21. Mead, Margaret: 1973 – Coming of Age in Samoa: A Psychological Study of Primitive Youth for Western Civilisation. New York: American Museum of Natural History.
22. Mead, Margaret: 1975 – Growing up in New Guinea: A Comparative Study of Primitive Education: With a New Preface by the Author for the 1975 Edition. New York: William Morrow.
23. Mead, Margaret: 1964 – Male and Female: A Study of the Sexes in a Changing World. Harmondsworth: Penguin Books.
24. Mead, Margaret: 1956 – New Lives for Old: Cultural Transformation – Manus, 1928-1953. New York: William Morrow and Company.
25. Mead, Margaret: 2010 – Pohlaví a temperament u tří primitivních společností. Praha: Sociologické nakladatelství.
26. Métraux, Rhoda: 1980 – Margaret Mead: A Biographical Sketch. American Anthropologist, New Series 82: 2: 262-269.
27. Métraux, Rhoda B., Mead Margaret (ed.): 2000 – The Study of Culture at a Distance. New York: Berghahn Books.
28. Murphy, Robert Francis: 2004 – Úvod do sociální a kulturní antropologie. Praha: Sociologické nakladatelství.
29. Reeves Sanday, Peggy: 1980 – Margaret Mead's View of Sex Roles in Her Own and Other Societies. American Anthropologist, New Series 82: 2: 340-348.

30. Rickman, J., Gorer, G., Mead, M.: 2001 – Russian Culture: The Study of Contemporary Western Cultures. New York: Berghahn Books.
31. Saunders, Susan: 1987 – Margaret Mead: The World Was Her Family. New York: Puffin Books.
32. Schellenberg, James A.: 2007 – Searchers, seers, and shakers: Masters of Social Science. New Jersey: New Brunswick.
33. Soukup, Václav: 1994 – Dějiny sociální a kulturní antropologie. Praha: Karolinum.
34. Soukup, Václav: 2012 – Mužství a ženství v perspektivě feministické antropologie. Anthropologia Integra 3: 2: 37-44.
35. Soukup, Václav: 2000 – Přehled antropologických teorií kultury. Praha: Portál.
36. Spiro, Jonathan P.: 2002 - Nordic vs. anti-Nordic: The Galton Society and the American Anthropological Association. Patterns of Prejudice 36: 1: 35-48.
37. Suríková, Mária: 2012 – Margaret Meadová: Pohlaví a temperament u tří primitivních společností. Sociológia 44: 2: 247-252.

9.2 Internetové zdroje

1. ABZ slovník cizích slov: Pojem Office of War Information (angl.).
Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/office-of-war-information-angl>
[Navštíveno 15.4.2013]
2. American Anthropological Association: About AAA.
Dostupné z: <http://www.aaanet.org/about/>
[Navštíveno 18.4.2013]
3. American Renaissance archives: Madison Grant and the Racialist Movement.
Dostupné z: <http://www.amren.com/ar/1997/12/>
[Navštíveno 14.4.2013]
4. Daniel Metraux: Dr. Rhoda Metraux.
Dostupné z: <http://davidmetraux.com/daniel/rhodametraux.html>
[Navštíveno 18.4.2013]
5. Live the History: Amelia Earhart.
Dostupné z: <http://www.historynet.com/amelia-earhart>
[Navštíveno 15.4.2013]
6. Margaret Mead Human Nature and the Power of Culture: Margaret Mead As a Cultural Commentator.
Dostupné z: <http://www.loc.gov/exhibits/mead/oneworld-comment.html>
[Navštíveno 18.4.2013]
7. Margaret Mead Human Nature and the Power of Culture: Shaping Forces.
Dostupné z: <http://www.loc.gov/exhibits/mead/mead-preview.html>
[Navštíveno 8.4.2013]

8. Society for Visual Anthropology: Visual Anthropology Review.
Dostupné z: http://societyforvisualanthropology.org/?page_id=23
[Navštíveno 13.4.2013]

9. The Episcopal Church: I am an Episcopalian.
Dostupné z: <http://www.episcopalchurch.org/page/i-am-episcopalian>
[Navštíveno 13.4.2013]

10 RESUMÉ

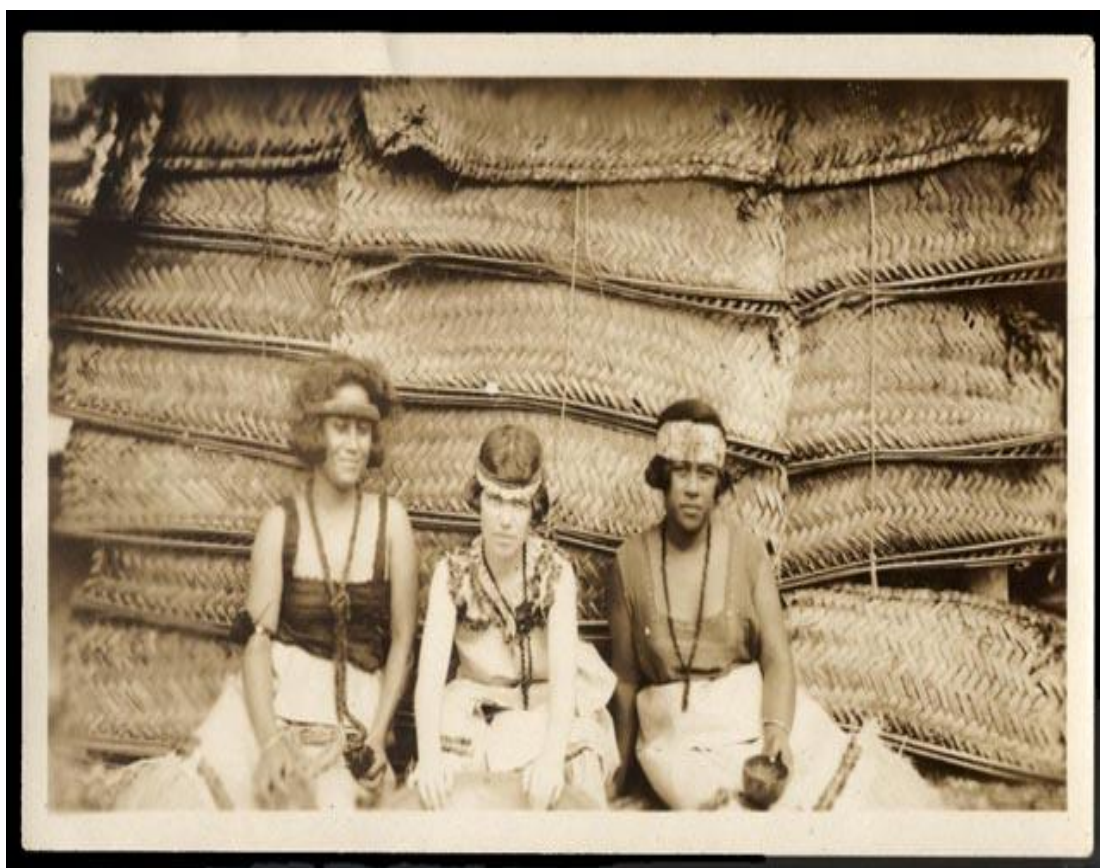
My bachelor thesis deals with the American cultural anthropologist Margaret Mead (1901-1978). I tried to characterize her work, her life and her professional development and I wrote about Franz Boas, who had perhaps the greatest impact on Margaret Mead's work.

I described her fieldwork in Samoa, New Guinea, Manus, Nebraska and Bali. Her first field trip to Samoa resulted in the book *Coming of Age in Samoa*. I decided to analyze this book. In this book, Margaret Mead as cultural determinist proposed that culture plays a stronger role than biology in influencing adolescent behavior. Margaret Mead concluded that adolescence was not a stressful time in Samoa because Samoan cultural patterns were very different from those in the United States. The book *Coming of Age in Samoa* became a best seller and brought Margaret Mead prominence but this work has received varying degrees of the criticism over the years.

In the last part of my thesis I described the criticism by Derek Freeman, who published the critical book *Margaret Mead and Samoa: The Making and Unmaking of an Anthropological Myth* in 1983. This book challenged the accuracy of Mead's findings.

Margaret Mead contributed significantly to the development of psychoanalytic theory by emphasizing the importance of culture in personality and she influenced the methodology of anthropological research, because she used psychological methods, photography and film. She contributed to the development of the modern psychological anthropology and visual anthropology.

11 PŘÍLOHY

Obrázek č. 1: Margaret Meadová mezi dívkami ze souostroví Samoa, rok 1928.

Dostupné z: <http://www.loc.gov/exhibits/mead/mead-preview.html>

[Navštíveno 20.4.2013]

Obrázek č. 2: Margaret Meadová společně s Reo Fortunem (zprava) a Gregorym Batesonem (zleva), rok 1933.

Dostupné z: <http://www.loc.gov/exhibits/mead/mead-preview.html>

[Navštíveno 20.4.2013]

Obrázek č. 3: Margaret Meadová v roce 1976.

Zdroj: Métraux, Rhoda: 1980 – Margaret Mead: A Biographical Sketch.
American Anthropologist, New Series 82: 2: 261.